

DOI: [10.26565/2311-2379-2024-106-09](https://doi.org/10.26565/2311-2379-2024-106-09)

УДК 657:33.021:658.511

О. О. НЕСТЕРЕНКО*

доктор економічних наук, професор,

завідувачка кафедри статистики, обліку та аудиту

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9516-0917>, e-mail: o.nesterenko@karazin.ua**Д. С. ХУДЯКОВА***

студентка

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-2124-4365>, e-mail: xa12283929@student.karazin.ua

* Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна

**МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО
ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА**

Робота присвячена обґрунтуванню методичних й організаційних положень аналізу витрат на виробництво промислової продукції та розробці рекомендацій щодо їх використання на промислових підприємствах для підвищення їх конкурентоспроможності. У статті обґрунтовано, що для досягнення ефективності та стійкості виробничих процесів важливо, щоб промислові підприємства систематично вдосконалювали свої стратегії управління витратами. Обґрунтовано теоретичні положення аналізу витрат. Систематизовано підходи до організації та проведення аналізу витрат на виробництво. Розроблено концептуальну модель аналізу виробничих витрат промислового підприємства, яка включає мету аналізу виробничих витрат, його завдання, суб'єкти, об'єкти, принципи, а також методичний інструментарій. До пріоритетних завдань аналізу витрат на виробництво промислового підприємства віднесено: ефективність виробничого процесу; визначення собівартості продукції; планування та контроль бюджетів; прийняття управлінських рішень. Обґрунтовано, що витрати на виробництво промислової продукції є тісно взаємопов'язаними з деякими показниками ефективності виробництва, такими як: показники рентабельності, ліквідності, фінансової стійкості підприємства. Аналіз показників ефективності виробництва проведено на прикладі діяльності виробничо-торгівельного підприємства ТОВ «ВТФ «ЕКМІ». Для аналізу ліквідності використано показники: коефіцієнт ліквідності загальний, коефіцієнт ліквідності проміжний та коефіцієнт ліквідності абсолютний. Для аналізу фінансової стійкості використано показники: коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансової стійкості та коефіцієнт фінансового ризику. Для аналізу рентабельності використано показники: коефіцієнт рентабельності активів (загальний), коефіцієнт рентабельності виробничої діяльності, коефіцієнт рентабельності виробленої продукції. З метою оцінки зміни в структурі витрат на виробництво проведено аналіз собівартості за елементами витрат, оцінено їх загальний обсяг, структурні зміни та простежено динаміку змін в розрізі з 2020 по 2022 рр. Результати аналізу довели, що підприємство здійснило оптимізацію своїх витрат, що призвело до їх зменшення і збільшення прибутковості. Обґрунтовано, що ефективно налагоджена аналітична система дає можливість підприємству вчасно відслідковувати зміни, які відбуваються на виробництві та попереджувати перевитрати, розкрадання та неефективне використання сировини, що особливо актуально в період військової агресії на території нашої держави.

Ключові слова: **витрати на виробництво, аналіз, промислові підприємства, аналітична система, показники, ліквідність, фінансова стійкість.**

JEL Classification: C67, D57, M40.

Постановка проблеми. В сучасних економічних умовах важливими завданнями є вирішення питань, які пов'язані з правильною організацією та методикою аналізу витрат, зокрема витрат на виробництво продукції, адже своєчасне виявлення тенденцій змін цих витрат на підприємстві може допомогти запобігти негативним наслідкам, таким як збільшення собівартості продукції, що впливає на прибуток. Кожен суб'єкт господарювання, який виробляє продукцію або хоче розширити виробництво, має бути впевненим в прибутковості.

Військове вторгнення росії на територію України має комплексний вплив на всі сфери життя, включаючи бізнес. Ця ситуація розвивається дуже швидко і, часто, непередбачувано,

що вимагає від керівництва компаній постійної оцінки її впливу на бізнес. Становище бізнесу під впливом геополітичних подій потребує постійного аналізу витрат і прибутків. Зміни в політичному та економічному середовищі можуть суттєво вплинути на фінансові показники підприємства. Наприклад, зміни на ринку можуть призвести до змін у вартості сировини, тарифах на транспорт, валютному курсі та інших факторах, які безпосередньо впливають на витрати підприємства.

Така нестабільна ситуація вимагає від керівництва компаній постійного моніторингу та аналізу витрат для складання достовірної управлінської та фінансової звітності й прийняття правильних та своєчасних управлінських рішень. Важливо знати, як зміни в зовнішньому середовищі впливають на витрати та прибуток, щоб вчасно реагувати на зміни у внутрішньому управлінні та стратегії бізнесу. Враховуючи непередбачуваність ринкових умов, детальне порівняння та виявлення тенденцій у витратах є ключовим елементом стратегічного управління, що дозволяє підприємствам адаптуватися до змін, мінімізувати ризики та забезпечувати стабільний фінансовий стан.

Аналіз останніх досліджень. Окремі питання різних аспектів організації та методики аналізу витрат детально досліджені в працях вітчизняних і зарубіжних науковців.

Т. І. Досій зазначає, що основною метою аналізу витрат має бути оптимізація структури витрат, розрахунок резервів зниження собівартості та розробка заходів спрямованих на освоєння виявлених резервів (Досій, 2012). Г. І. Кіндрацька, М. С. Білик, А. Г. Загородній виділяють основні завдання аналізу витрат за елементами та статтями калькуляції, а саме: визначення загальної вартості використаних матеріальних, трудових та інших виробничих ресурсів, організація контролю за рівнем цих витрат; аналіз виробничої собівартості одиниці продукції, виявлення резервів зменшення собівартості продукції (Кіндрацька, Білик & Загородній, 2006). Систематизації методів аналізу операційних витрат для оцінки діяльності підприємств з подальшим удосконаленням напрямків їх розвитку присвячено дослідження В. А. Гнатюк (Гнатюк, 2020). Значну увагу особливостям аналізу витрат на виробництво і собівартості продукції приділяє в своїх працях В. І. Отенко. Автор пропонує виконувати аналіз динаміки і структури витрат на виробництво; факторний аналіз витрат на виробництво; аналіз витрат за статтями калькуляції (Отенко, 2015).

Різним аспектам визначення основних етапів проведення аналізу витрат на виробництво присвячено праці Д. В. Максименко, Т. М. Перевузік (Максименко, Перевузік, 2017), Д. Гікса (Hicks, 1999), О. О. Григоревської (Григоревська, 2019). В сучасних умовах господарювання підвищується увага науковців до питань щодо вибору найбільш оптимальних методів аналізу виробничих витрат для оптимізації процесу управління ними, що стали об'єктом досліджень Л. А. Пархоменко, Л. М. Малюги, О. С. Фротер, І. О. Нижник (Пархоменко, Малюга, Фротер, & Нижник, 2022), С. Кулакової, А. Ткаченко, М. Разно (Кулакова, Ткаченко & Разно, 2023), Л. П. Слепцовой (Слепцова, 2023) та ін. Численні дослідження зарубіжних авторів А. Петтерссона, А. Сегерштедта (Pettersson & Segerstedt, 2013), Юхонг Хе, Шуя Ін (He & Yin, 2020), Ш. Віманн, М. Йоганнсена, Д. Ентропа (Viehmann, Johannsen, & Entrop, 2022) присвячені впровадженню методик аналізу вимірювання вартості ланцюгів поставок для зниження витрат у своїх ланцюгах постачання, щоб збільшити чистий прибуток.

Сучасні економічні тенденції, такі як зростання глобалізації, стрімкий технологічний розвиток, підвищення конкуренції на ринках та зростання уваги до сталого розвитку, потребують нових підходів до методів аналізу виробничих витрат промислових підприємств. В умовах дії на території нашої держави військового стану у підприємств виникають також виклики, пов'язані з ускладненням логістичних ланцюгів, значними змінами цін на сировину та матеріали, зниженням купівельної спроможності громадян. В таких умовах виробничі підприємства повинні вдосконалювати свої стратегії управління витратами, щоб забезпечити ефективність та стійкість виробничих процесів, а застосовувані методи аналізу повинні забезпечувати швидке реагування на зміни, які виникають в господарській діяльності, що потребує подальших досліджень.

Мета роботи полягає в обґрунтуванні методичних й організаційних положень аналізу витрат на виробництво промислової продукції та розробці рекомендацій щодо їх використання на промислових підприємствах для підвищення їх конкурентоспроможності.

Основні результати дослідження. У сучасних умовах розвитку ринку, одним із першочергових завдань усіх економічних служб підприємств є постійне підвищення

ефективності підприємства на основі оптимізації витрат і зниження собівартості продукції. Витрати відображають сукупний обсяг фактично витрачених коштів на різноманітні потреби діяльності протягом звітного періоду. Оптимізація витрат та контроль собівартості продукції є основними завданнями, якщо підприємство має ціль бути конкурентоспроможним на ринку та мати прибуток. Саме для реалізації цих завдань економічні підрозділи підприємства аналізують витрати та впроваджують заходи щодо вдосконалення виробничого процесу.

Для досягнення економічного розвитку як окремих підприємств, так і країни в цілому, важливим є досягнення максимального ефективного процесу виробництва продукції. Це означає, що повинно здійснюватися оптимальне використання ресурсів та при цьому досягатися максимальний рівень прибутку. Для реалізації цих завдань на підприємстві повинен проводитися якісний аналіз витрат, методика якого повинна враховувати структуру та особливості ведення діяльності суб'єкта господарювання. Також розроблена методика повинна мати максимальну користь й надавати інструменти та інформаційну базу для прийняття вдалих управлінських рішень. Головною метою проведення аналізу витрат виробництва є підвищення ефективності виробничого процесу та оптимізація витрат.

Погоджуємося з думкою Р. Шурпенкової, яка зазначає: «успішне проведення аналізу значною мірою залежить від його організації, що покликана налагодити, впорядкувати, привести в системну норму інформаційно-методологічне забезпечення. Адже організація економічного аналізу – це система методів і засобів, які забезпечують її оптимальне функціонування та подальший розвиток» (Шурпенкова, 2009). Для організації аналізу витрат на виробництво продукції на підприємстві має бути створена система доступу до інформації, яка потрібна для його здійснення. Джерелами інформації для економічного аналізу є дані бухгалтерського, статистичного обліку, нормативно-довідкові дані тощо (Досій, 2012).

Для того, щоб здійснювати всебічний аналіз витрат на виробництво, підприємство може використовувати різні методи. Прикладами таких методів є: традиційні методи (групування, порівняння, відносні і середні величини, балансовий метод), факторний аналіз (стохастичний та детермінований) та економіко-математичні методи. За допомогою традиційних методів можливо здійснювати порівняння плану витрат на виробництво з їх фактичними показниками. На думку О. К. Фокіна, комбінування різних методів проведення аналізу виробничих витрат дає можливість визначити вплив таких витрат на фінансовий результат, оцінити їх ефективність та надати рекомендації щодо зниження (Фокін, 2019).

Обґрунтування теоретичних положень аналізу витрат, а також системного підходу до його організації та проведення представлено в концептуальній моделі аналізу виробничих витрат промислового підприємства, яка включає мету аналізу виробничих витрат, його завдання, суб'єкти, об'єкти, принципи а також методичний інструментарій (рис. 1).

Важливу роль у забезпеченні ефективності та точності аналізу виробничих витрат має дотримання відповідних принципів при його здійсненні. Розглянемо більш детально змістовне наповнення кожного з принципів, наведених в моделі.

Дотримання принципу системності передбачає при проведенні аналізу витрат розглядати їх не ізольовано, а у контексті виробничого процесу в цілому. Це означає врахування взаємозв'язків між різними елементами виробничої системи та визначення їх впливу на обсяг витрат для забезпечення управління ними на рівні всієї системи виробництва, що дозволить досягти ефективності та оптимальності виробничих процесів в цілому.

Принцип цільового спрямування передбачає орієнтацію на досягнення конкретних стратегічних цілей підприємства шляхом раціонального управління витратами. Аналіз виробничих витрат повинен бути спрямований на досягнення конкретних цілей, таких як зменшення витрат, підвищення ефективності виробництва, підвищення прибутковості тощо.

Дотримання принципу комплексності, на відміну від принципу системності, передбачає при проведенні аналізу витрат враховувати вплив не лише внутрішніх, а й зовнішніх чинників, таких як економічні та політичні умови, законодавство, конкуренція на ринку, що робить аналіз більш повним та достовірним.

Принцип об'єктивності передбачає використання достовірних фактів та даних при аналізі витрат, відсутність упередженості аналітика або особи, яка його проводить щодо певних результатів чи висновків, а також відкритість до врахування різних точок зору та можливості перегляду висновків при необхідності.

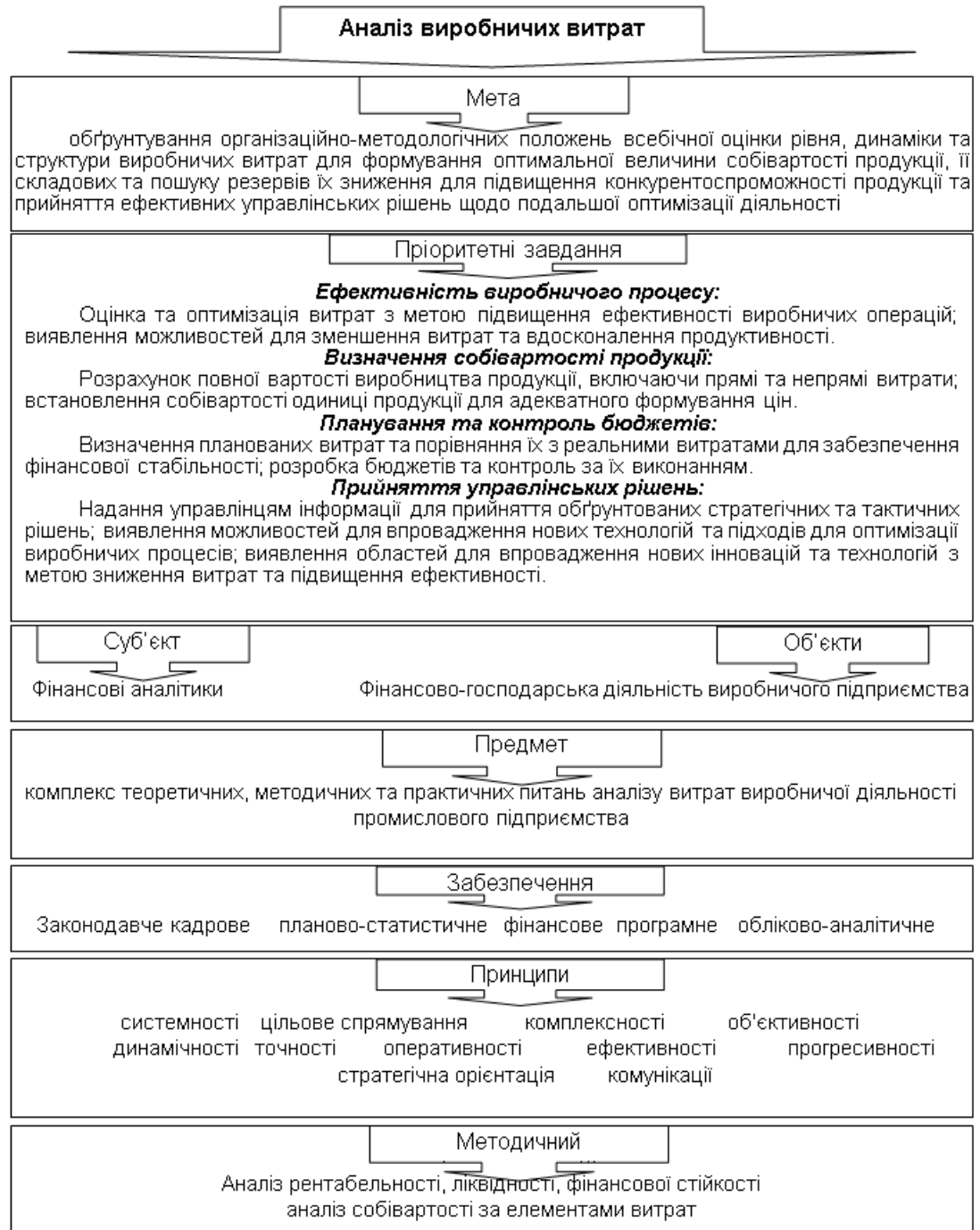

Рис. 1. Концептуальна модель аналізу виробничих витрат
Fig. 1. Conceptual model of analysis of production costs

Джерело: авторська розробка

Принцип динамічності в концептуальній моделі аналізу виробничих витрат вказує на необхідність врахування змін в часі та адаптацію аналізу до нових умов та вимог і, відповідно, коригування стратегій управління витратами на основі нової інформації та змінних умов.

Результати аналізу повинні піддаватися перевірці та валідації з метою підтвердження їх достовірності. Це забезпечується дотриманням принципу точності при його проведенні.

Принцип оперативності в концептуальній моделі аналізу виробничих витрат підкреслює важливість швидкості та своєчасності у зборі, обробці та аналізі даних про витрати підприємства й передбачає швидке реагування на будь-які зміни витрат, які можуть виникнути в процесі виробництва чи на ринку.

Відповідно до принципу ефективності, при аналізі виробничих витрат необхідно робити акцент на досягнення максимальних результатів з мінімальними витратами на його проведення, що сприятиме економії трудових та фінансових ресурсів.

Принцип прогресивності в концептуальній моделі аналізу виробничих витрат вказує на необхідність постійного вдосконалення методів, процесів та стратегій управління витратами з метою досягнення кращих результатів та оптимізації витрат у майбутньому.

Дотримання принципу стратегічної орієнтації при аналізі витрат передбачає врахування майбутніх цілей та пріоритетів підприємства, що дозволяє забезпечити відповідність управлінських рішень стратегічному курсу та планам розвитку підприємства.

Принцип комунікації в контексті аналізу виробничих витрат означає необхідність ефективного обміну інформацією між всіма підрозділами підприємства, що сприятиме взаємодії та співпраці між відділами та рівнями управління для досягнення загальних цілей зниження витрат та забезпечить передачу точної та достовірної інформації.

Отже, принципи в концептуальній моделі аналізу виробничих витрат є своєрідним каркасом, який дозволить здійснювати обґрунтований, системний та ефективний аналіз, спрямований на забезпечення економічної стабільності та успішності підприємства.

Одним з найважливіших прийомів економічного аналізу є порівняння показників у динаміці і статистиці (Парасій-Вергуненко, 2015). Витрати на виробництво промислової продукції є тісно взаємопов'язаними з деякими показниками ефективності виробництва, наприклад, такими як показники рентабельності, ліквідності, фінансової стійкості підприємства тощо.

Це пояснюється деякими причинами, зокрема:

- результати аналізу витрат на виробництво мають сенс тільки в контексті аналізу всієї фінансової ситуації на підприємстві, адже фірма може мати досить великий обсяг витрат на виробництво, але при цьому показники рентабельності та ліквідності будуть високими;
- проведення аналізу рентабельності та фінансової стійкості дають змогу оцінити чи може підприємство покрити витрати на виробництво;
- аналіз фінансової стійкості, рентабельності та ліквідності дають змогу приймати правильні рішення щодо бюджетування, вибору стратегії розвитку тощо;
- при проведенні аналізу фінансової стійкості та ліквідності підприємство має змогу оцінити ефективність використання ресурсів, що досить сильно впливає на витрати на виробництво (Цимбалюк & Скригун, 2011).

Розглянувши важливість проведення аналізу більш широкого спектру показників, які є пов'язаними з витратами на виробництво, доречним вважаємо провести спочатку аналіз ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності. Аналіз проведемо на прикладі діяльності виробничо-торговельного підприємства ТОВ «ВТФ «ЕКМІ», яке є найбільшим українським виробником косметичних засобів для догляду за волоссям. Через початок війни на території України підприємство було змушене пристосовуватися до складних умов та оптимізувати витрати для того, щоб мати можливість продовжувати діяльність. Виробничі потужності підприємства не постраждали через бойові дії, адже знаходяться там, де активні обстріли не відбувалися, але компанія все одно має проблеми та збої у своїй діяльності. Масовані ракетні обстріли і сигнали тривоги вимагають зупинки виробництва продукції через те, що компанія дбає про безпеку співробітників. Також відключення електропостачання призводить до зменшення обсягу виробництва та додаткових витрат на генератори. Через окупацію деяких областей України зменшився обсяг продажів, також відбулося значне подорожчання сировини та пального. Наразі компанія потроху відновлює поставки продукції по території України у регіони, де відсутні активні бойові дії, потім планує почати експортувати продукцію. Діяльність підприємства у першому кварталі 2023 є прибутковою (Звіт, 2022).

Для аналізу ліквідності використовуємо показники: коефіцієнт ліквідності загальний, коефіцієнт ліквідності проміжний та коефіцієнт ліквідності абсолютний (табл. 1).

Таблиця 1 – Показники ліквідності на підприємстві ТОВ «ВТФ «ЕКМІ»
Table 1 – Liquidity indicators at VTF ECMI LLC

Показники	Нормативне значення	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду	Зміни абс (+/-)
К лікв заг	1-1,5-2,0	8,4	12,3	3,9
К лікв проміжн.	0,7-0,8	4,1	4,6	0,5
К лікв абсол.	0,25-0,3	1,5	2,1	0,6

Джерело: розраховано авторами на основі (Звіт, 2022)

Проаналізувавши отримані дані, можна стверджувати, що усі отримані показники є набагато більшими за нормативне значення. Це свідчить про те, що фінансовий стан підприємства з хорошого має тенденцію до покращення. Коефіцієнти ліквідності є досить високими. Зазвичай такий високий рівень коефіцієнтів ліквідності свідчить про те, що підприємство має достатню кількість легко реалізованих активів, щоб виплатити всі свої поточні зобов'язання в разі потреби. Також компанія може збільшити інвестування в виробничі процеси, такі як автоматизація, вдосконалення обладнання, що в перспективі може допомогти зменшити витрати на виробництво.

Для аналізу фінансової стійкості використаємо показники: коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансової стійкості та коефіцієнт фінансового ризику (табл. 2).

Таблиця 2 – Показники фінансової стійкості на підприємстві ТОВ «ВТФ «ЕКМІ»
Table 2 – Indicators of financial stability at VTF ECMI LLC

Показники	Нормативне значення	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду	Зміни абс (+/-)
К автономії	>0,5	0,93	0,95	0,02
К фін.стійкості	>0,7-0,8	0,07	0,06	-0,01
К фін.ризик	≤1	0,08	0,06	-0,02

Джерело: розраховано авторами на основі (Звіт, 2022)

Проаналізувавши отримані дані, можна сказати, що порівняно з базисним періодом, показники мають тенденцію до покращення, окрім показника фінансової стійкості. Абсолютні зміни коефіцієнтів автономії та фінансової стійкості мають позитивні зміни. Це говорить про те, що підприємство набуває можливості «витримати» несподівані зміни на ринку і не має ризику стати банкрутом.

Для аналізу рентабельності використовуємо показники: коефіцієнт рентабельності активів (загальний), коефіцієнт рентабельності виробничої діяльності, коефіцієнт рентабельності виробленої продукції (табл. 3).

Таблиця 3 – Показники рентабельності на підприємстві ТОВ «ВТФ «ЕКМІ»
Table 3 – Profitability indicators at VTF ECMI LLC

Показники	Нормативне значення	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду	Зміни абс (+/-)
К рентабельності активів(заг)	-	0,05 (5%)	0,2 (20%)	0,15
К рентабельності виробничої діяльності	-	0,08 (8%)	0,3 (30%)	0,22
К рентабельності виробленої продукції	-	0,07 (7%)	0,3 (30%)	0,23

Джерело: розраховано авторами на основі (Звіт, 2022)

Спостерігається збільшення показників рентабельності. Це свідчить про те, що ефективність діяльності підвищилась. Збільшення показників рентабельності свідчить про те, що підприємство стало більш ефективним у генерації прибутку зі своєї діяльності порівняно з попереднім періодом. Підприємство здійснило оптимізацію своїх витрат, що призвело до їх зменшення і збільшення прибутковості.

Для того, щоб оцінити зміни в структурі витрат на виробництво, доцільним є проведення аналізу собівартості за елементами витрат. Проаналізувавши підходи різних вчених (Quesado & Silva, 2021), можна прийти до висновку, що порядок проведення аналізу витрат за елементами не сильно різниться, але варіюється рівень деталізації, який виражений виділеними етапами проведення аналізу у різних наукових роботах.

Наприклад, О. С. Воронко, Н. П. Штепа розглядають у своїх напрацюваннях лише три етапи, такі як загальна оцінка обсягу затрат, визначення динаміки затрат, аналіз структури затрат (Воронко & Штепа, 2012).

В той же час, у роботах Л. О. Бойко, Р. М. Волчек виділений ще один етап факторного аналізу впливу елементів витрат на загальну зміну обсягу витрат. Також дані автори наголошують на неможливості порівняння абсолютних величин витрат за елементами з плановими, адже в кошторисі містяться всі витрати на планований обсяг продукції, але перерахунок фактичного обсягу виробництва на плановані норми та ціни не здійснюється через те, що не вся виготовлена продукція може бути оцінена з точки зору її товарної вартості (Бойко, Волчек. & Волкова, 2010).

Таким чином, кожний суб'єкт господарювання, згідно з його особливостями діяльності та поставленими задачами, має розробляти власну методику аналізу витрат на виробництво продукції. Проведемо аналіз витрат за елементами ТОВ «ВТФ «ЕКМІ» та оцінимо їх загальний обсяг, структурні зміни та простежимо динаміку змін в розрізі з 2020 по 2022 роки (табл. 4, рис. 2).

Проаналізувавши отримані дані, можна зазначити, що на підприємстві є тенденція до збільшення матеріаломісткості продукції. Матеріальні затрати у 2022 році збільшилися на 3,1% порівняно з 2020 та на 4,6% порівняно з 2021 роками. Такі зміни пов'язані зі збільшенням обсягів виробництва та зростанням цін на сировину для виготовлення фарб та інших засобів для волосся.

Таблиця 4 – Елементи операційних витрат ТОВ «ВТФ «ЕКМІ» за період з 2020-2022 рр.

Table 4 – Elements of operating costs of VTF EKMI LLC for the period from 2020 to 2022.

Назва статті	2020		2021		2022	
	Сума, тис.грн	Структура, %	Сума, тис.грн	Структура, %	Сума, тис.грн	Структура, %
1	2	3	4	5	6	7
Матеріальні затрати	133846	51,3	143065	49,8	193373	54,4
Витрати на оплату праці	73476	28,1	79755	27,8	83064	23,4
Відрахування на соц.заходи	12423	4,8	14080	4,9	14820	4,2
Амортизація	11424	4,3	10750	3,8	10318	2,9
Інші опер.витрати	29954	11,5	39401	13,7	53667	15,1
Разом	261123	100,0	287057	100,0	355242	100,0

Джерело: розраховано авторами на основі (Звіт, 2022)

Щодо витрат на оплату праці, то порівняно з 2020 та 2021 роками спостерігається зменшення цих витрат з 28,1% до 23,4% у 2022 році. Загалом, штат працівників з 2020 по 2022 зменшився на 2 особи, тому зменшення витрат на оплату праці пов'язане з підвищенням продуктивності працівників, що в свою чергу впливає на зменшення кількості робочих годин необхідних для виготовлення певного обсягу продукції. Також на підприємстві оптимізували робочі процеси, що дозволяє уникати дублювання виконання завдань та знижує навантаження на працівників. Відрахування на соціальні заходи також мають тенденцію до зменшення. Порівняно з 2020 роком у 2022 вони знизилися на 0,6%.

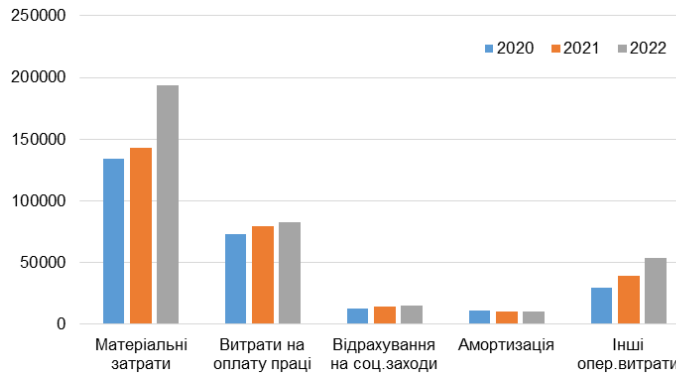

Рис. 2. Динаміка зміни витрат за елементами в період 2020-2022 рр., тис. грн.
Fig. 2. Dynamics of changes in costs by elements in the period 2020-2022., UAH thousand.

Джерело: побудовано авторами на основі даних (Звіт, 2022)

Витрати на амортизацію суттєво знизилися порівняно з 2020 та 2021 роками. З 4,3% у 2020 до 2,9% у 2022 році. Це пов'язано з вдосконаленням обладнання, яке використовується при виробництві продукції. Метод нарахування амортизації підприємство не змінювало протягом аналізованих років, тому зміну структури витрат не можна з цим пов'язати.

Інші операційні витрати, як і матеріальні витрати, мають тенденцію до зростання. З 11,5% у 2020 році вони збільшилися до 15,1% від загального обсягу витрат в 2022 р. Це пов'язано зі збільшенням резерву сумнівної заборгованості починаючи з 2020 року.

Результати аналізу показали, що усі елементи витрат, окрім витрат на амортизацію мають тенденцію до зростання. Витрати на амортизацію зменшуються, оскільки підприємство здійснює заходи щодо їх оптимізації, а саме проводить вчасно ремонт та модернізацію обладнання, через що строк його служби збільшується.

Висновки. У світлі вивчення методичних аспектів аналізу витрат на виробництво промислового підприємства можна зробити важливі висновки. Розроблена концептуальна модель аналізу виробничих витрат є ключовим інструментом для підприємства, оскільки вона дозволить реалізувати систематичний підхід до аналізу витрат, допоможе організувати цей процес та зробити його більш структурованим. Мета та завдання аналізу виробничих витрат чітко визначені в моделі, що допомагає спрямувати увагу на досягнення конкретних цілей. Принципи аналізу витрат, визначені в моделі, є основою для ефективного проведення аналізу та прийняття обґрунтованих рішень. Модель також включає методичний інструментарій, який може бути використаний для збору, обробки та аналізу даних про виробничі витрати.

Проведений аналіз витрат за елементами дозволяє зробити наступні рекомендації для ТОВ «ВТФ «ЕКМІ». Тенденція до збільшення матеріаломісткості продукції вказує на важливість ефективного управління матеріальними ресурсами та раціонального використання сировини. Підприємство повинно уважно контролювати ціни на сировину та шукати можливості для оптимізації витрат на матеріали. В той же час зменшення витрат на оплату праці при збереженні або збільшенні обсягів виробництва свідчить про успішне підвищення продуктивності працівників. Продовження цієї тенденції може допомогти збільшити конкурентоспроможність підприємства.

Зменшення витрат на амортизацію свідчить про успішну оптимізацію витрат, пов'язаних з утриманням обладнання. Це може бути результатом ефективного технічного обслуговування та модернізації обладнання. Проте, збільшення інших операційних витрат, зокрема пов'язаних зі збільшенням резерву сумнівної заборгованості, вимагає уваги підприємства до ефективного управління фінансовими ресурсами та контролю над ризиками.

У цілому, результати аналізу свідчать про ефективність дій підприємства у певних напрямках управління витратами, проте вони також вказують на необхідність подальшого удосконалення стратегій управління витратами та фінансового управління для забезпечення стабільності та конкурентоспроможності на ринку. Це може бути реалізовано шляхом розробки

бюджетів, які дозволяють планувати та контролювати витрати на різних етапах виробництва та оптимізувати фінансове управління підприємством, що і визначено перспективою подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Досій Т.І. Методика аналізу витрат на виробництво та її удосконалення в сучасних умовах господарювання. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2012. № 2. С. 356–360.
2. Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г. Економічний аналіз: теорія і практика : підручник. Львів, 2006. 428 с.
3. Гнатюк В.А. Інформаційна система аналізу операційних витрат підприємства. Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю : зб. наук. пр. VIII Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф., 25 берез. 2020 р. Ч.2. С. 10–16.
4. Отенко В.І., Іванієнко В.В. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. Харків, 2015. 344 с.
5. Максименко Д.В., Перевузіт Т.М. Аналіз витрат підприємства на виробництво продукції. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2017. Випуск 23 (18). С. 204–209.
6. Hicks D. Activity-Based Costing: Making It Work For Small and Mid-Sized Companies. 1999. 352 p.
7. Григоревська О.О. Методика економічного аналізу витрат на просування та рекламу продукції. Наукові розробки молоді на сучасному етапі : тези доповідей XVIII Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених та студентів (18-19 квітня 2019 р., Київ). Київ : КНУТД, 2019. Т. 3 : Економіка інноваційної діяльності підприємств. С. 117–118.
8. Пархоменко Л.А., Малуґа Л.М., Фротер О.С., Нижник І.О. Методи обліку та управління операційними витратами. *Економіка та держава*. 2022. № 1. С. 50–54. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2022.1.50>
9. Кулакова С., Ткаченко А., Разно М. Сучасні аспекти управління витратами українських підприємств. Фінансово-кредитні системи: перспективи розвитку. 2023. № 1 (8). С. 40–48. DOI: <https://doi.org/10.26565/2786-4995-2023-1-05>
10. Слепцова Л.П. Економіко-математичне моделювання оптимізації виробничих витрат у садівництві. *Вісник аграрної науки*. 2023. №2 (839). С. 72–77. DOI: <https://doi.org/10.31073/agrovisnyk202302-10>
11. Pettersson A., Segerstedt A. Measuring supply chain cost. *International Journal of Production Economics*. Vol. 143, Iss. 2. 2013. P. 357–363. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijpe.2012.03.012>
12. Yuhong He, Shuya Yin. Cost analysis in global supply chains. *Operations Research Letters*. Volume 48, Issue 5. 2020. P. 658–665. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.orl.2020.08.006>
13. Viehmann S., Johannsen M., Entrop D. How international logistics service providers counter supply chain disruptions through increased visibility and mitigate risk through technology. *Supply Chain Resilience*. 2022. P. 69–85. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-16489-7_5
14. Шурпенкова Р. К. Організація економічного аналізу на підприємстві. *Вісник НБУ*. 2009. № 6. С. 38–45.
15. Фокін О.К. Загальні положення аналізу витрат виробництва промислового підприємства. *Економічний простір*. 2019. №148. С.144–156. DOI: https://doi.org/10.30838/P_ES.2224.290819.144.578
16. Парасій-Вергуненко І.М. Дискурсивний підхід до аналізу витрат за економічними елементами на прикладі олійно-жирових підприємств. *Економічний аналіз*. 2015. Том 20. С. 263–269.
17. Цимбалюк Л.Г., Скригун Н.П. Чинники, резерви та шляхи зниження витрат виробництва як основа зменшення ціни товару. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2011. №3. С. 88–95.
18. Звіт про управління (скорочений) за 2022 ТОВ «ВТФ «ЕКМІ». 2022. URL: file:///C:/Users/E_7240/Downloads/zvit2022.pdf

19. Quesado P., Silva R. Activity-Based Costing (ABC) and Its Implication for Open Innovation. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*. 2021. Vol. 7, Is. 1. DOI: <https://doi.org/10.3390/joitmc7010041>

20. Воронко О.С., Штепа Н.П. Економічний аналіз : навч. посібник. Львів, 2012. 278 с.

21. Бойко Л.О., Волчек Р.М., Волкова Н.А. Організація та методика економічного аналізу : навч. посібник. Одеса : ОДЕУ, 2010. 351 с.

Стаття надійшла до редакції 25.01.2024

Стаття рекомендована до друку 30.05.2024

REFERENCES

1. Dossier, T.I. (2012). Methodology of analysis of production costs and its improvement in modern economic conditions. *Bulletin of the Chernivtsi Trade and Economic Institute. Economic sciences*, 2, 356-360. (in Ukrainian)
2. Kindratska, G.I., Bilyk, M.S. & Zagorodniy, A.G. (2006). Economic analysis: theory and practice: textbook. Lviv. (in Ukrainian)
3. Hnatyuk, V.A. (2020). Information system for the analysis of operational expenses of the enterprise. Accounting, control and analysis in the management of entrepreneurial activity: collection. of science Ave. VIII Vseukr. science and practice Internet conference, March 25. Part 2, 10-16. (in Ukrainian)
4. Otenko, V.I. & Ivanienko V.V. (2015). Theory of economic analysis: teaching. Kharkiv. (in Ukrainian)
5. Maksymenko, D.V. & Perevuznyk, T.M. (2017). Analysis of enterprise costs for production. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University*, 23(18), 204-209.
6. Hicks, D. (1999). Activity-Based Costing: Making It Work For Small and Mid-Sized Companies.
7. Hryhorevska, O. O. (2019). Methodology of economic analysis of costs for promotion and advertising of products. Scientific developments of youth at the current stage: abstracts of reports of the XVIII All-Ukrainian Scientific Conference of Young Scientists and Students, April 18-19, 2019, Kyiv. KNUVD, Volume 3: Economics of innovative activity of enterprises, 117-118. (in Ukrainian)
8. Parkhomenko, L. A., Malyuga, L. M., Frother, O. S. & Nyzhnyk, I. O. (2022). Methods of accounting and management of operating costs. *Economy and the state*, 1, 50-54. doi: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2022.1.50> (in Ukrainian)
9. Kulakova, S., Tkachenko, A. & Razno, M. (2023). Modern aspects of cost management of Ukrainian enterprises. *Financial and credit systems: development prospects*, 1(8), 40-48. doi: <https://doi.org/10.26565/2786-4995-2023-1-05> (in Ukrainian)
10. Sleptsova, L.P. (2023). Economic and mathematical modeling of optimization of production costs in horticulture. *Herald of Agrarian Science*, 2(839), 72-77. doi: <https://doi.org/10.31073/agrovisnyk202302-10> (in Ukrainian)
11. Pettersson, A. & Segerstedt A. (2013). Measuring supply chain cost. *International Journal of Production Economics*, 143(2), 357-363. doi: <https://doi.org/10.1016/j.ijpe.2012.03.012>
12. Yuhong, He & Shuya, Yin. (2020). Cost analysis in global supply chains. *Operations Research Letters*, 48(5), 658-665. doi: <https://doi.org/10.1016/j.orl.2020.08.006>
13. Viehmann, S., Johannsen, M. & Entrop, D. (2022). How international logistics service providers counter supply chain disruptions through increased visibility and mitigate risk through technology. *Supply Chain Resilience*, 69-85. doi: https://doi.org/10.1007/978-3-031-16489-7_5
14. Shurpenkova, R.K. (2009). Organization of economic analysis at the enterprise. *Bulletin of the NBU*, 6, 38-45. (in Ukrainian)
15. Fokin, O.K. (2019). General provisions of the analysis of production costs of an industrial enterprise. *Economic space*, 148, 144-156. doi: <https://doi.org/10.30838/P.ES.2224.290819.144.578> (in Ukrainian)
16. Parasiy-Vergunenko, I.M. (2015). Discursive approach to the analysis of costs by economic elements on the example of oil and fat enterprises. *Economic analysis*, 20, 263-269. (in Ukrainian)
17. Tsimbalyuk, L.G. & Skrygun, N.P. (2011). Factors, reserves and ways of reducing production costs as a basis for reducing the price of goods. *Bulletin of the Berdyan University of Management and Business*, 3, 88-95. (in Ukrainian)

18. Management report (abbreviated) for 2022 LLC VTF ECMI. (2022). Retrieved from file:///C:/Users/E_7240/Downloads/zvit2022.pdf (in Ukrainian)
19. Quesado, P. & Silva, R. (2021). Activity-Based Costing (ABC) and Its Implications for Open Innovation. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 7, 1. doi: <https://doi.org/10.3390/joitmc7010041>
20. Voronko, O.S. & Shtepa, N.P. (2012). Economic analysis: teaching. manual. Lviv. (in Ukrainian)
21. Boyko, L.O., Volchek, R.M. & Volkova, N.A. (2010). Organization and methodology of economic analysis: teaching. manual. Odesa: ODEU. (in Ukrainian)

The article was received by the editors 25.01.2024

The article is recommended for printing 30.05.2024

O. NESTERENKO*, D.Sc. (Economics), Professor, Head of the Department of Statistics, Accounting and Auditing
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9516-0917>, e-mail: o.nesterenko@karazin.ua

D. KHUDIAKOVA*, Student

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-2124-4365>, e-mail: xa12283929@student.karazin.ua

* V.N. Karazin Kharkiv National University, 4 Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine

METHODOLOGICAL ASPECTS OF ANALYSIS OF PRODUCTION COSTS OF AN INDUSTRIAL ENTERPRISE

The article is aimed at substantiating the methodological and organisational provisions of the analysis of costs of production of industrial products and developing recommendations for their use at industrial enterprises to improve their competitiveness. The article substantiates that in order to achieve efficiency and sustainability of production processes, it is important for industrial enterprises to systematically improve their cost management strategies. The theoretical provisions of cost analysis are substantiated. Approaches to organising and conducting cost analysis are systematised. A conceptual model for analysing production costs of an industrial enterprise has been developed, which includes the purpose of production cost analysis, its tasks, subjects, objects, principles, and methodological tools. The priority tasks of analysing the production costs of an industrial enterprise include: efficiency of the production process; determination of the cost of production; planning and control of budgets; and managerial decision-making. It is substantiated that the costs of production of industrial products are closely interrelated with some indicators of production efficiency, such as: indicators of profitability, liquidity, financial stability of enterprise. The analysis of production efficiency indicators is carried out on the example of the activities of the production and trading enterprise "PTC "ECMI" LLC. To analyse liquidity, the following indicators are used: total liquidity ratio, intermediate liquidity ratio and absolute liquidity ratio. The following indicators were used to analyse financial stability: autonomy ratio, financial stability ratio and financial risk ratio. To analyse profitability, the following indicators were used: return on assets (total), return on operating expenses, and return on sales. In order to assess changes in the structure of production costs, the article analyses the cost by cost elements, estimates their total volume, structural changes, and traces the dynamics of changes in the period from 2020 to 2022. The results of the analysis show that the company has optimised its costs, which has led to their reduction and increase in profitability. It is substantiated that an efficiently established analytical system enables the enterprise to timely monitor changes in production and prevent cost overruns, theft and inefficient use of raw materials, which is especially relevant during the period of military aggression in our country.

Keywords: **production costs, analysis, industrial enterprises, analytical system, indicators, liquidity, financial stability.**

JEL Classification: C67, D57, M40.

Як цитувати: Нестеренко О.О., & Худякова Д.С. (2024). Методичні аспекти проведення аналізу витрат на виробництво промислового підприємства. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна серія «Економічна»*, (106), 87-97. <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2024-106-09>

In cites: Nesterenko O., & Khudiakova D. (2024). Methodological aspects of analysis of production costs of an industrial enterprise. *Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University Economic Series*, (106), 87-97. <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2024-106-09> (in Ukrainian)